

Alianța Organizațiilor pentru
Persoane cu Dizabilități
din Republica Moldova

RAPORT DE ANALIZĂ A STANDARDELOR ȘI NORMATIVELOR ÎN CONSTRUCȚII CE REGLEMENTEAZĂ ASIGURAREA CONDIȚIILOR DE ACCESIBILITATE LA INFRASTRUCTURĂ SOCIALĂ

STUDIU

Alianța Organizațiilor pentru
Persoane cu Dizabilități
din Republica Moldova

Raport de analiză a standardelor și normativelor în construcții ce reglementează asigurarea condițiilor de accesibilitate la infrastructură socială

STUDIU

Această publicație este realizată în cadrul proiectului „Parteneriate pentru incluziunea persoanelor cu dizabilități”, implementat de Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități, în cadrul Programului „Inițiativă Comună de Promovare a Oportunităților Egale”, implementat de Fundația Est Europeană și Centrul Parteneriat pentru Dezvoltare din resursele acordate de Agenția Elvețiană pentru Dezvoltare și Cooperare, Guvernul Suediei și de Ministerul Afacerilor Externe al Danemarcei/DANIDA și contribuția Reprezentanței IM Swedish Development Partner.

CUPRINS

Lista acronimelor	3
Introducere	4
Capitolul I. Identificarea și analiza noțiunilor, termenilor și definițiilor relevante	7
Capitolul II. Analiza actelor normative în construcții ce vizează domeniul accesibilității pentru persoanele cu dizabilități la infrastructura socială	11
Capitolul III. Recomandări de ajustare și îmbunătățire a normativelor în construcții existente care reglementează asigurarea accesului pentru persoanele cu dizabilități	15

Autorii studiului sunt Ion Emilian, Alexandru Cațer și Igor Meriacre, experți ai A.O. Asociația „MOTIVAȚIE” din Moldova, asociație membră a Alianței Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități din Republica Moldova

LISTA ACRONIMELOR

APL – Administrație Publică Locală

MC – Ministerul Culturii

MDRC – Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor

MMPSF – Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei

MTID – Ministerul Transporturilor și Infrastructurii Drumurilor

PML – Persoane cu mobilitate limitată

CDPD – Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități

ANOFM – Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă

BNS – Biroul Național de Statistică

INTRODUCERE

Prezentul raport a fost efectuat la solicitarea Asociației Obștești „Alianța Organizațiilor pentru Persoane cu Dizabilități din Republica Moldova”. Elaborarea raportului de analiză are la bază examinarea documentelor **normative în construcții** care reglementează asigurarea condițiilor fizice de accesibilitate la infrastructura socială pentru persoanele cu dizabilități, și anume:

1. Cerințe generale de securitate pentru obiectele de construcție la folosirea și accesibilitatea lor pentru persoanele cu dizabilități, NCM C.01.06-2014¹;
2. Proiectarea clădirilor și construcțiilor cu considerarea accesibilității pentru persoane cu dizabilități, CP C.01.02-2014².

Raportul propune modificări care să conducă la îmbunătățirea documentelor normative examinate, în scopul de a facilita crearea condițiilor de accesibilitate necesare și, astfel, de a combate excluziunea socială, garantând asigurarea participării active a persoanelor cu dizabilități la toate aspectele vieții sociale.

Metodologia de cercetare utilizată se bazează pe:

- **identificarea și analiza noțiunilor, termenilor și definițiilor** relevante, utilizate în documentele normative din domeniul construcțiilor în vigoare în Republica Moldova și confruntarea acestora cu prevederile Legii nr. 60 din 30.03.2012³ cu privire la incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități (în continuare Legea nr. 60);
- **analiza actelor normative în construcții** sus-menționate prin prisma corespunderii lor la documentele normative similare internaționale, abordarea tuturor domeniilor de accesibilitate obligatorii pentru a fi respectate;
- **formularea recomandărilor** de ajustare și îmbunătățire a cadrului normativ existent și a mecanismelor de respectare și creare a condițiilor de accesibilitate.

Respectarea accesibilității în Republica Moldova se bazează pe trei domenii legislative de bază:

- *Legislația internațională – Convenția ONU privind Drepturile Persoanelor cu Dizabilități (CDPD)*, ratificată de Republica Moldova în iulie 2010⁴, ce recunoaște importanța accesibilității la mediul fizic, social, economic, cultural, la sănătate, educație, informare și comunicare, pentru a da posibilitatea persoanelor cu dizabilități să se bucure de toate drepturile și libertățile fundamentale ale omului.

În art. 9 (Accesibilitatea) al CDPD, observăm mai multe direcții care permit statelor semnatare îndeplinirea obligațiilor, menționând identificarea și eliminarea obstacolelor și barierelor față de accesul deplin la: clădiri, drumuri, mijloace de transport și alte facilități interioare sau exterioare, inclusiv scoli, locuințe, unități medicale și locuri de muncă, serviciile de informare, comunicații și de altă natură, inclusiv serviciile electronice și de urgență. Obligația accesibilizării revine atât furnizorilor publici de prestare a serviciilor sociale pentru persoane cu dizabilități, cât și celor privați.

- *Legislația națională – Legea nr. 60 a RM din 31 martie 2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități*, la fel presupune obligativitatea statutului privind crearea condițiilor de accesibilitate. Capitolul III “ACCESIBILITATEA” al Legii nr. 60 conține mai multe prevederi ce

¹ Aprobata prin Ordinul Ministrului dezvoltării regionale și construcțiilor al Republicii Moldova nr. 48 din 08.04.2014

² Aprobata prin ordinul Ministrului dezvoltării regionale și construcțiilor al Republicii Moldova nr. 49 din 14 aprilie 2014, cu aplicare din 01 iulie 2014

³ <http://lex.justice.md/md/344149/>

⁴ <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=335376&lang=1>

țin de: politica de stat în domeniul accesibilității, proiectarea și construcția obiectelor infrastructurii sociale adaptate necesităților persoanelor cu dizabilități, asigurarea accesului persoanelor cu dizabilități la mijloacele de transport în comun, satisfacerea nevoilor locative ale persoanelor cu dizabilități ș.a.

Art. 17 alin. (1) stipulează următoarele: [...] autoritățile publice centrale și locale, organizațiile nonguvernamentale, agenții economici evaluează situația în domeniu și întreprind măsuri concrete pentru a facilita accesul persoanelor cu dizabilități, în condiții de egalitate cu ceilalți, la mediul fizic, la transport, la informație și la mijloacele de comunicare, inclusiv la tehnologia informației și la comunicațiile electronice, la alte utilități și servicii deschise sau furnizate publicului, atât în localitățile urbane, cât și în localitățile rurale, în conformitate cu normativele în vigoare.

- *Standardele și actele normative naționale în construcții:*
 - ✓ *Cerințe generale de securitate pentru obiectele de construcție la folosirea și accesibilitatea lor pentru persoanele cu dizabilități, NCM C.01.06-2014;*
 - ✓ *Proiectarea clădirilor și construcțiilor cu considerarea accesibilității pentru persoane cu dizabilități, CP C.01.02-2014;*
 - ✓ *Recomandări privind proiectarea străzilor și drumurilor din localități urbane și rurale, CP D.02.11-2014.*

În pofida faptului că drepturile persoanelor cu dizabilități sunt prevăzute în acte legislative și normative, drepturile persoanelor cu dizabilități la educație și instruire, la justiție și asistență socială, servicii de reabilitare și sănătate sau cele culturale sunt încălcate zilnic, inclusiv din cauza lipsei condițiilor de accesibilitate fizică și informațională. În Republica Moldova, numărul estimat al persoanelor cu dizabilități, conform datelor oficiale, este de 184,5 mii persoane, inclusiv 12,9 mii copii.⁵ La nivel procentual, acest grup de persoane reprezintă 5,2% din populația totală a țării, iar copiii cu dizabilități constituie 1,9% din numărul total al copiilor din Republica Moldova.

Din numărul total al persoanelor cu dizabilități care locuiesc în Republica Moldova, circa 37 mii sunt persoane cu dizabilitate fizică/locomotorie. O mare parte din aceștia utilizează diferite echipamente asistive – fotoliu rulant, cadre de mers, cârje și bastoane. Însă, afectați de problema lipsei condițiilor de accesibilitate sunt și persoanele cu dizabilități senzoriale de vedere (circa 9500 persoane), dar și celea cu dizabilități de auz (circa 4000 persoane).

Asigurarea condițiilor de accesibilitate este la fel de necesară și pentru alte categorii ale populației cu mobilitate redusă, cum ar fi: vârstnicii, copiii, părinții ce au copii mici și îi transportă în cărucior sau brațe, femeile gravide și persoanele cu dizabilitate temporară. **Astfel, numărul de persoane afectate de lipsa condițiilor de accesibilitate este triplu față de numărul persoanelor cu dizabilități.**

Pornind de la multiplele obstacole legate de accesibilitatea locurilor publice, Asociația “MOTIVAȚIE” Moldova a realizat o hartă on-line⁶, unde sunt plasate și indicate clădirile evaluate de către specialiști în domeniu. Această hartă arată că din 1130 clădiri evaluate în Republica Moldova, doar 169 de clădiri sunt accesibile pentru persoanele cu dizabilități locomotorii, adică aproximativ 15% pe tot teritoriul țării și doar 14% din 200 clădiri evaluate în mun. Chișinău. **Dacă clădirile localizate pe hartă ar fi evaluate din punct de vedere al prezenței condițiilor de accesibilitate pentru persoane cu dizabilități de vedere – atunci procentul de clădiri neaccesibile ar fi de 100%.** Această hartă a accesibilității este reactualizată sistematic de Asociația “MOTIVAȚIE” din Moldova.

⁵ <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&idc=168&id=5434&parent=0>

⁶ <http://motivatie.md/harta-accesibilitate>

Raportul de analiză este structurat după cum urmează:

- **Introducere** – descrie situația persoanelor cu dizabilități, drepturile și angajamentele Guvernului față de respectarea lor.
- **Capitolul I** – include identificarea și analiza termenilor, noțiunilor și definițiilor care se referă la domeniul accesibilității și se regăsesc în legislația Republicii Moldova, dar și o analiză comparativă a noțiunilor care nu se regăsesc în cadrul normativelor în construcții utilizate în Republica Moldova, însă țin de standardele europene în domeniu.
- **Capitolul II** – identifică și analizează actele normative din domeniul construcțiilor în vigoare în Republica Moldova, în vederea adaptării infrastructurii sociale pentru persoanele cu dizabilități, cu luarea în considerație a tuturor factorilor și necesităților specifice pentru diferite tipuri de dizabilitate și diferite categorii de populație.
- **Capitolul III** – include recomandări în scopul ajustării și îmbunătățirii conținutului actelor normative care sunt aplicate în prezent în construcții, a mecanismelor de asigurare a condițiilor de accesibilitate, precum și a modelelor de soluționare a problemelor.

Capitolul I. IDENTIFICAREA ȘI ANALIZA NOȚIUNILOR, TERMENILOR ȘI DEFINIȚIILOR RELEVANTE

Domeniul actelor normative în construcții se supune regulilor comune de scriere și exprimare, la fel ca și actele legislative naționale (lege, hotărâre de Guvern etc.). În textul normativelor în construcții este obligatorie utilizarea noțiunilor, termenilor și definițiilor utilizate și stabilite de actele legislative în vigoare în Republica Moldova, în special legile ce dirijează anumite domenii specifice. Normativele în construcții sunt elaborate de către Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor și sunt aprobate prin Ordinul ministrului dezvoltării regionale și construcțiilor. Astfel, anume acest organ de stat este responsabil de corectitudinea elaborării conținuturilor actelor normative.

În cadrul acestui studiu, actele normative din domeniul construcțiilor care au fost supuse analizei, sunt:

1. **CP C.01.02-2014** *“Proiectarea clădirilor și construcțiilor cu considerarea accesibilității pentru persoane cu dizabilități”* (în continuare – CP C.01.02-2014);
2. **NCM C.01.06-2014** *“Cerințe generale de securitate pentru obiectele de construcție la folosirea și accesibilitatea lor pentru persoanele cu dizabilități”* (în continuare – NCM C.01.06-2014). Legislația actuală a Republicii Moldova, precum și actele normative invocate în raport utilizează diverși termeni și noțiuni pentru a defini domeniul dizabilității: „invalid”, „invaliditate”, „persoană cu handicap”, „handicap”, „disabil”, „disabilitate”, „scaun rulant”, „cărucior rulant” etc. Utilizarea mai multor termeni pentru unul și același înțeles/sens al cuvântului, creează confuzii și indică variații.

Noțiuni discriminatorii și confuze

Conform Legii nr. 60 din 31 martie 2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități (în continuare - Legea nr. 60), termenul corect și acceptat pentru a fi utilizat în documentele oficiale cu referire la acest grup de populație este **“persoane cu dizabilități”**. Astfel, art. 2 al legii sus-menționate definește acest termen: *“persoană cu dizabilități – persoană cu deficiențe fizice, mintale, intelectuale sau senzoriale, deficiențe care, în interacțiune cu diverse bariere/obstacole, pot îngreuna participarea ei deplină și eficientă la viața societății în condiții de egalitate cu celelalte persoane”*.

În acest aspect, normativul NCM C.01.06-2014 nu corespunde prevederilor în vigoare și conține terminologie veche și discriminatorie, folosind termenul de “invalid”.

În normativul CP C.01.02-2014 este utilizată noțiunea *“persoană cu dizabilități”*⁷, însă definiția acesteia este următoarea: *persoană cu dizabilități – persoană cu probleme de sănătate, cu tulburare persistentă a funcțiilor organismului, ce duc la limitarea activității vitale și care provoacă necesitatea de protecție socială*. Această noțiune confuză și ambiguă a fost preluată și tradusă mot-a-mot din varianta limbii ruse a Codului Practic și nu corespunde noțiunii prevăzute de Legea 60.

Recomandare: Utilizarea în actele legislative, normative și în actele tuturor autorităților publice centrale și locale a noțiunilor, termenilor și definițiilor stabilite de Legea nr. 60 din 30.03.2012.

⁷ Normativul CP C.01.02-2014(cap.“Noțiuni și definiții”, pag. 10)

Actele normative invocate în raport utilizează diverși termeni și noțiuni pentru a defini grupurile de populație care au nevoie de condiții de accesibilitate specifice. Astfel, în ambele acte normative naționale (CP C.01.02-2014 și NCM C.01.06-2014) sunt utilizate câteva noțiuni: “*persoane cu mobilitate limitată*”, “*vizitatori/cumpărători/populație cu mobilitate limitată*” (în textele ambelor documente) și “*persoanelor cu mobilitate redusă*”⁸.

Pentru a defini corect aceste grupuri de persoane, propunem utilizarea unei singure noțiuni, și anume “*persoane cu mobilitate limitată*”, care să fie introdusă în toate documentele normative și legislative ce vizează domeniul accesibilității. În NCM C.01.06-2014 există și definiția noțiunii respective: “***persoane cu mobilitate limitată (PML)*** – persoane care întâlnesc dificultăți la deplasarea individuală, obținerea serviciului, informației necesare sau la orientarea în spațiu. Din această categorie fac parte: persoane cu dizabilități, persoane cu afecțiuni temporare de sănătate, persoane în vârstă, persoane cu afecțiuni de vedere și auz, femei gravide, inclusiv utilizatori de cărucioare pentru copii etc”. Tot în documentul normativ CP C.01.02-2014 este utilizată o altă expresie necorespunzătoare – „***persoanele cu deficiențe de sănătate***”⁹. Definiția acestei expresii lipsește în toate documentele analizate și comparate. Această expresie poate fi considerată discriminatorie, deoarece prezintă o abordare “medicală” și nu “socială” a domeniului dizabilității, fără a aduce claritate care sunt acele “*dificultăți de sănătate*”, care ar necesita condiții speciale de accesibilitate. Această expresie poate fi ușor înlocuită cu expresia “persoane cu mobilitate limitată” descrisă mai sus.

Recomandare: Uniformizarea termenilor care se referă la persoanele cu mobilitate limitată prin utilizarea noțiunii “*persoană cu mobilitate limitată*” (PML) în toate actele normative din domeniul construcțiilor. Această noțiune nu se regăsește în Legea nr. 60 din 30.03.2012.

În ambele acte normative analizate (CP C.01.02-2014 și NCM C.01.06-2014), pentru a evidenția echipamentul ajutător utilizat de persoanele cu dizabilități, este folosită expresia “*scaun cu rotile*”, care este o traducere mot-a-mot a termenului englez “*wheelchair*”. În limba română, dar și conform Legii nr. 60¹⁰, se utilizează expresia “*fotoliu rulant*”.

Recomandare: Substituire, uniformizarea și utilizarea în actele legislative și normative a următoarei definiții pentru expresia “*fotoliu rulant*” – *unul din echipamentele ortopedice frecvent utilizate pentru îmbunătățirea mobilității, permițând persoanelor cu dizabilitate locomotorie permanentă sau temporară, persoane în etate, să participe la activități zilnice, să acceadă la o viață socială normală. Fotoliul rulant se poate utiliza în interiorul sau exteriorul locuinței, se poate deplasa acționat de utilizator sau ajutat de un însoțitor, pe teren plat sau ușor accidentat, pe pante moderate, pe vreme uscată sau umedă, la temperaturi scăzute sau ridicate. Această noțiune nu se regăsește în Legea nr. 60 din 30.03.2012.*

Noțiunea de “**accesibilitate**” utilizată de CP C.01.02-2014 și NCM C.01.06-2014 este vagă și nu corespunde cu cea utilizată în Legea nr. 60:

- În CP C.01.02-2014¹¹, capitolul “Noțiuni și definiții”, termenul de “*accesibilitate*” este prezentat astfel: “*accesibilitate (fără bariere)* – proprietatea clădirii, încăperii, locului de prestare a serviciilor, care permite de a accede liber la locul dorit și de a beneficia de servicii”;

⁸ NCM C.01.06-2014, pag. 7, capitolul “Instituție specializată”

⁹ CP C.01.02-2014 (pag. 3, 7, 16, 25 și 39)

¹⁰ Legea nr.60, art.20 alin 2, 3 și 4 și art. 21 alin.3

¹¹ CP C.01.02-2014, pag. 8, capitolul “Noțiuni și definiții”

- În NCM C.01.06-2014¹², termenul de “*accesibilitate*” este definit diferit: “*accesibilitate – proprietatea locurilor de deservire, care au parametri ce asigură posibilitatea de a beneficia, a atinge obiectul, obiectivul folosirii*”;
- În Legea nr. 60 se definește într-un alt mod noțiunea de **accesibilitate** – ansamblu de măsuri și lucrări de adaptare a mediului fizic, transporturilor, precum și a mediului informațional și comunicațional, incluzând tehnologiile și sistemele informaționale și comunicațiile, conform necesităților persoanelor cu dizabilități, factor esențial de exercitare a drepturilor și de îndeplinire a obligațiilor persoanelor cu dizabilități în societate.

Recomandare: modificarea noțiunii de “accesibilitate” din normativele în construcție corespunzător înțelesului din Legea nr. 60.

Noțiuni și definiții recomandate pentru a fi introduse în normativele în construcții

Normativele naționale (CP C.01.02-2014 și NCM C.01.06-2014) au fost supuse analizei comparative cu documentul normativ din România “Normativul privind adaptarea clădirilor civile și spațiului urban la nevoile individuale ale persoanelor cu handicap, indicativ NP 051-2012” (NP 051-2012), elaborat în baza standardelor și normativelor europene.

Analizând prevederile acestuia, observăm că acestea sunt orientate în crearea condițiilor specifice de accesibilitate pentru diverse tipuri de dizabilitate. Înțelegerea prevederilor formulate de normativul NP 051-2012 este facilă nu doar pentru specialiștii care dețin cunoștințe sau au studii în domeniul construcțiilor sau arhitecturii, dar și pentru alte persoane responsabile sau interesate de crearea condițiilor de accesibilitate.

Revenind la actele normative ale Republicii Moldova, observăm că o serie de noțiuni importante, și anume cele care detaliază caracteristicile specifice ale domeniului accesibilitate, necesare diferitor tipuri de dizabilitate, lipsesc cu desăvârșire sau sunt foarte abstracte. Înțelegerea prevederilor necesită cunoștințe avizate pentru a percepe toate cerințele și parametrii prezentați în CP C.01.02-2014 și NCM C.01.06-2014.

În continuare, sunt prezentate exemple de noțiuni din actul normativ din România, și anume “Normativul privind adaptarea clădirilor civile și spațiului urban la nevoile individuale ale persoanelor cu handicap¹³”. Deși acest normativ include în denumirea sa termenul de “persoane cu handicap”, metodele de aplicare, parametrii, tehnicile, dar și noțiunile descrise aici, sunt foarte utile și necesare a fi transpuse în normativele naționale, și acestea ar fi:

- **Circulație liberă** – *cale de deplasare pe orizontală sau verticală, fără trepte, dimensionată corespunzător, care este prevăzută cu echipamente necesare pentru a permite deplasarea persoanelor cu mobilitate limitată fără bariere de orice tip.*
- **Contrast vizual** – *o diferență a proprietăților vizuale care face ca un obiect să se distingă în raport cu un alt obiect sau în raport cu fundalul.*
- **Lumina ușii** – *dimensiunea complet liberă, utilizată pentru trecere, atunci când ușa este deschisă. Lumina ușii depinde de dimensiunile și poziționarea foii de ușă și a tocului acesteia.*
- **Adaptare** – *acțiunea de a adapta mediul arhitectural și informațional necesar accesibilizării spațiului la nevoile persoanelor cu mobilitate limitată la o situație deja existentă.*

¹² NCM C.01.06-2014, pag. 4, capitolul 3 “Noțiuni și definiții”

¹³ <http://www.infocons.ro/wp-content/uploads/2014/08/NP-051-normativ-privind-acesibilizarea-spatiului-urban.pdf>

- **Suprafețe de avertizare tactilo-vizuale** – mijloace de afișare a informației, reprezentate prin bandă de relief cu desen și culoare determinat, care permite persoanelor cu deficiențe de vedere să se orienteze în spațiu prin atingerea cu picioarele, bastonul sau utilizând vederea remanentă. Acestea se disting după tipuri: pentru carosabil, pardoseli, precum și de avertizare și ghidare. **Această noțiune va înlocui noțiunea “Indicatori tactili la pământ” (noțiune utilizată în NCM C.01.06-2014).**
- **Suprafață de manevră** – proiecția la nivelul pardoselii a spațiului necesar realizării manevrelor de întoarcere a persoanei care utilizează un fotoliulul rulant.

Recomandare: Transpunerea termenului de „circulație liberă”, „contrast vizual”, „lumina ușii”, „adaptare”, „suprafețe de avertizare tactilo-vizuale” și „suprafață de manevră” în standardele și actele normative naționale.

Totodată, următoarele noțiuni și definiții din normativul național NCM C.01.06-2014 se propun spre modificare:

- **Mijloace vizuale de informare** – purtătoare de informație pentru persoanele slab văzătoare sau acelea cu dizabilități de auz și vorbire, care sunt redată sub formă de texte, semne, simboluri, semnale luminoase vizual distinctiv.
- **Plan înclinat de bordură** – construcție la nivelul trotuarului destinată pentru coborârea/urcarea de pe acesta pe carosabil.
- **Rampă de acces** – construcție încorporată în trepte sau peste oricare alt obstacol pentru trecerea și deplasarea persoanelor cu mobilitate limitată.
- **Translator al limbajului de gesturi** va avea denumirea de “**interpret al limbajului mimico-gestual**” – specialist care aplică tehnici de interpretare între persoanele care folosesc limbajul mimico-gestual și cele care folosesc limba vorbită, pentru a asigura o informație completă și precisă atât pentru persoanele cu deficiențe de auz și surdocecitate, cât și pentru cele auzitoare¹⁴.

CONCLUZIE

Standardele și actele normative în accesibilitate, care sunt în vigoare în Republica Moldova, sunt de interes sporit pentru un număr mai mare de persoane: atât pentru persoanele responsabile nemijlocit de crearea condițiilor de accesibilitate, cât și pentru acelea care sunt afectate de lipsa acestor condiții. Prezentarea informației în format accesibil pentru toate categoriile de persoane va facilita crearea și respectarea condițiilor de accesibilitate. Totodată, aceasta va permite persoanelor cu dizabilități și altor persoane să se implice mai activ în monitorizarea și evaluarea creării condițiilor de accesibilitate conform parametrilor tehnici obligatorii.

¹⁴ Asociația Mondială a Interpretelor în Limbaj Mimico-Gestual. Extrase din Declarația Asupra Rolului Interpretului, WASLI, iunie 2014

Capitolul II. ANALIZA ACTELOR NORMATIVE ÎN CONSTRUCȚII CE VIZEAZĂ DOMENIUL ACCESIBILITĂȚII LA INFRASTRUCTURA SOCIALĂ PENTRU PERSOANELE CU DIZABILITĂȚI

Reglementarea domeniului construcțiilor în Republica Moldova se bazează pe documente legislative și normative. Documentele legislative sunt instrumentele de dirijare și obligare a procesului, iar normativele conțin parametrii, prevederile și soluțiile necesare pentru a respecta condițiile de siguranță, utilitate și eficiență în construcții. Normativele în construcții se împart în două categorii principale:

- 1) Coduri practice de proiectare (CP) – care au caracter de recomandare și prezentare a modelelor de soluționare, organizare în procesul de proiectare a construcțiilor;
- 2) Normative în construcții (NCM) – care au caracter de stabilire a unor norme/parametri tehnici.

Accesibilitatea informației prezentate în normativele Republicii Moldova Prezentarea aspectelor specifice fiecărui tip de dizabilitate

Pentru reglementarea tehnică a domeniului accesibilității la infrastructura socială pentru persoanele cu dizabilități, în Republica Moldova sunt prevăzute, la moment, doar două normative – **CP C.01.02-2014** și **NCM C.01.06-2014**, care au fost elaborate de Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor (MDRC) și au fost puse în aplicare începând cu anul 2014. Ambele documente sunt destinate utilizării, în special, pentru persoanele ce au studii în domeniul arhitecturii sau construcțiilor, fiind prea dificile în interpretare pentru persoanele responsabile din cadrul APL-urilor, agenții economici sau oricare alte persoane interesate de domeniul „accesibilitate”. Ambele normative pot fi găsite doar pe pagina web www.ednc.gov.md.

Prevederile ambelor normative au fost preluate prin traducere din normativele Federației Ruse, fiind puse în aplicare începând cu anul 2000. Din acest motiv, normativele CP C.01.02-2014 și NCM C.01.06-2014 nu conțin toate cerințele și prevederile necesare după tipul de dizabilitate al persoanei. Sunt reflectate mai multe măsuri doar pentru persoanele cu dizabilități locomotorii, mult mai puține pentru persoanele cu dizabilitate de vedere și deloc pentru celelalte tipuri de dizabilități (auz, somatice, de intelect ș.a.).

Prin comparație, România utilizează un normativ mult mai specific pentru fiecare tip de dizabilitate¹⁵, fiind elaborat în baza normativelor și standardelor europene, fiind facilitată aplicarea acestuia. În NP 051-2012 sunt descrise detaliat procedurile de amenajare a spațiilor accesibile pentru fiecare tip de dizabilitate, cu prezentarea desenelor și modelelor exacte.

Normativele Republicii Moldova menționează despre categoriile de populație cu mobilitate redusă, însă în preponderență este vizată doar dizabilitatea locomotorie, fapt ce face situația confuză în crearea condițiilor de accesibilitate pentru toate categoriile. Suportînd consecințele de ordin normativ, majoritatea specialiștilor în domeniu se rezumă doar la construcția rampelor de acces, fără a lua în considerație și alte aspecte obligatorii pentru aplicare.

Exemplu: Cercetînd normativele naționale în ceea ce privește asigurarea accesibilității persoanelor cu dizabilități de vedere, constatăm că prevederile sunt foarte vagi. Astfel, în normativul NCM C.01.06-2014, Capitolul 4 **”Cerințe față de teren”**, nu sunt specificate cerințele tehnice obligatorii privind

¹⁵ Normativ privind adaptarea clădirilor civile și spațiului urban la nevoile individuale ale persoanelor cu handicap, indicativ NP 051-2012 (NP 051-2012)

instalarea pavajului tactil de ghidare și marcarea obstacolelor pentru persoanele cu dizabilități de vedere. La polul opus se află normativul României – NP 051-2012, care la capitolul IV.7.2. **”Suprafețe tactilo-vizuale”** include desenele de specificare și prevederile despre amplasarea acestor suprafețe:

- (1) *În spații deschise, persoanele nevăzătoare au nevoie de o cale de deplasare tactilă sau o linie de ghidare tactilă pentru a se putea deplasa.*
- (2) *Suprafețele indicatoare tactilo-vizuale sunt elemente de pavaj sau pentru pardoseli, profilate care permit persoanelor care utilizează bastonul alb și sensibilitatea la călcare sau identificarea vizuală să obțină informații despre un anumit traseu sau despre prezența unui eventual pericol.*
- (3) *Atunci când pe parcursul traseelor apare pericolul accidentării din cauza diferenței de nivel (trepte, ascensoare, trotuare rulante etc.) trebuie prevăzute suprafețe de avertizare tactilo-vizuale cu amprentă specifică de culoare galbenă.*

În normativele naționale lipsesc prevederi specifice pentru persoane cu dizabilități de auz, somatice sau de intelect, astfel necesitățile de accesibilitate pentru pentru categoria respectivă nu sunt reglementate. Acest fapt constituie o încălcare directă a drepturilor lor în condiții de egalitate cu ceilalți membri ai societății.

Recomandare: Normativele în construcții CP C.01.02-2014 și NCM C.01.06-2014 necesită a fi supuse unei revizuirii sub aspect de conținut, cu detalierea prevederilor existente și includerea unor noi prevederi. Acestea urmează să fie bine deslușite și ușor perceptibile pentru toate categoriile de persoane cu mobilitate limitată, în special pentru toate tipurile de dizabilitate. Indicarea parametrilor tehnici se recomandă să fie făcută conform normativului românesc NP 051-2012.

Interconexiunea normativelor în construcții

Normativele CP C.01.02-2014 și NCM C.01.06-2014 prevăd parametrii și condițiile necesare pentru crearea condițiilor de accesibilitate pentru persoanele cu dizabilități. Astfel, lacună se atestă și la faptul că actele **normativele analizate nu sunt intercalate** cu alte normative în construcții pe domenii specifice.

Un exemplu elocvent ține de crearea condițiilor de accesibilitate la infrastructura stradală. Astfel, în normativele **CP C.01.02-2014 și NCM C.01.06-2014** sunt indicate acele elemente ale drumurilor și trotuarelor care trebuie să fie accesibilizate, dar în text nu există nici o redirecționare sau trimitere la normativele specifice, cum ar fi **Codul practic CP D.02.11–2014** “Recomandări privind proiectarea străzilor și drumurilor din localități urbane și rurale” și **NCM D.02.01:2015** “Proiectarea drumurilor publice”.

Luând în considerație aria de aplicare a normativelor care conțin prevederi și parametri tehnici privind proiectarea drumurilor, trotuarelor și altor elemente ale acestora, acestea trebuie să conțină informații, standarde tehnice și recomandări privind amenajarea părților de drum, trotuarelor, trecerilor de pietoni, pasaje care iau în considerare necesitățile specifice pentru toate categoriile de persoane cu dizabilități și mobilitate limitată.

Aceste lacune în actele normative îngreunează procesul de accesibilizare a infrastructurii drumurilor din Republica Moldova, situație demonstrată și în cazul reparației recente a străzilor din Chișinău, (bd. Ștefan cel Mare, str. Grenoble, str. V. Alecsandri, str. C. Negruzzi).

Situația sus-menționată este valabilă și pentru următoarele normative specifice: “Protecția împotriva incendiilor a clădirilor și instalațiilor” – NCM E.03.02-2014 “Clădiri ale judecătoriilor raionale (orășenești)” – CP C.01.04-2007, “Parcaje” – NCM B.02.01-2006, “Blocuri locative” – NCM C.01.08 -2016.

Recomandare: revizuirea tuturor normativelor în construcții care sunt conexe cu normati-vele CP C.01.02-2014 și NCM C.01.06-2014 prin domeniile de aplicare și completarea acestora cu prevederi ce țin de asigurarea condițiilor de accesibilitate la infrastructura socială și respectarea tuturor necesităților specifice ale persoanelor cu diferite tipuri de dizabilitate (locomotorii, de vedere, de auz, somatice și de intelect) și persoanele cu mobilitate limitată.

Mecanismele de asigurare a condițiilor de accesibilitate

Conform punctului 1.2 și 1.3 din Capitolul 1 al actului normativ NCM C.01.06-2014, în cazul imposibilității evidențierii complete a cerințelor prezentelor norme la reconstrucția, reparația capitală sau adaptarea clădirilor și construcțiilor existente pentru necesitățile persoanelor cu mobilitate redusă, **trebuie de efectuat proiectarea în limitele unei “acomodări rezonabile”, cu condiția coordonării temei de proiectare de autoritățile teritoriale de asistență socială de nivel corespunzător, luând în considerare opiniile asociațiilor obștești ale persoanelor cu dizabilități.**

O altă prevedere este **”participarea reprezentanților Direcțiilor de asistență socială și asociațiilor obștești ale persoanelor cu dizabilități la darea în exploatare și avizarea clădirilor de menire publică”**. Din păcate, acest lucru nu este oportun de a fi aplicat, deoarece Direcțiile de asistență socială și/sau asociațiile obștești nu dețin competențe și abilități pentru stabilirea gradului de accesibilitate și nu pot să intervină cu propuneri de alternativă pentru crearea accesibilității.

Recomandare: Excluderea organizațiilor obștești ale persoanelor cu dizabilități sau a autoritățile de asistență socială de la procedura de coordonare a temei de proiectare și cea de dare în exploatare și avizare a clădirilor de menire publică. Evaluarea condițiilor de accesibilitate trebuie să fie efectuată de specialiști cu experiență, care dețin cunoștințe atât în domeniul construcțiilor sau arhitecturii, cât și despre necesităților persoanelor cu diverse tipuri de dizabilitate sau ale altor grupuri de populație afectate de lipsa condițiilor de accesibilitate.

Pentru un succes garantat în dezvoltarea infrastructurii în scopul asigurării egalității și nediscriminării persoanelor cu dizabilități în accesul la bunuri și servicii, o atenție primordială trebuie acordată conceptului de **“adaptare rezonabilă”** a clădirilor deja existente și care constituie cca 90% din clădirile de menire publică.

Definiția acestui concept este dată în Legea nr. 60 art. 2: **adaptare rezonabilă** – *modificările și ajustările necesare și adecvate, care nu impun un efort disproporționat sau nejustificat atunci când este necesar, pentru a permite persoanelor cu dizabilități să se bucure sau să-și exercite, în condiții de egalitate cu ceilalți, toate drepturile și libertățile fundamentale ale omului”*.

Din păcate, la nivel național nu există reglementări care ar asigura aplicarea acestui concept, nu există principii și un mecanism de aplicare a acestuia. Astfel, **apare necesitatea adoptării de către MDRC a ghidurilor și regulamentelor de aplicare a “adaptării rezonabile” la nivel național**. Totodată, este

necesară asigurarea și promovarea acestui concept la nivel național și instruirea persoanelor responsabile privind aplicarea acestuia, dar și crearea centrelor care să dezvolte și să promoveze continuu procesul de adaptare rezonabilă.

Aceeași situație se întâlnește și în privința aplicării unui alt concept – **“design-ul universal”**. Definiția acestui concept este data în Legea nr. 60 art. 2: **design universal** – proiectarea produselor, mediului, programelor și serviciilor astfel încât să poată fi utilizate de către toate persoanele, pe cât este posibil, fără să fie nevoie de o adaptare sau de o proiectare specială. Designul universal nu va exclude dispozitivele de asistare pentru anumite grupuri de persoane cu dizabilități atunci când este necesar.

În NCM C.01.06 – 2014¹⁶ se regăsește definiția acestui concept: *“Design universal este designul produselor, mediilor, programelor și serviciilor pentru a fi utilizate de către toți cetățenii, în cea mai mare măsură posibilă, fără a fi necesară readaptarea sau design-ul specializat.* Însă, pe tot parcursul documentului nu mai găsim nici o revenire la acest termen. Astfel, ca și în cazul *“adaptării rezonabile”*, conceptul **“design universal”** necesită adoptarea de către MDRC a ghidurilor și regulamentelor de aplicare și promovare a acestuia la nivel național și instruirea persoanelor responsabile privind aplicarea conceptului dat.

Conform Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, designul universal nu exclude mijloacele tehnice de asistență pentru anumite grupuri de persoane cu dizabilități, atunci când acestea sunt necesare.

Structurarea normativelor

Analizând normativul CP C.01.02-2014 observăm că acesta este compus din două părți. Prima parte conține text cu descrierea cerințelor față teren și clădiri, iar partea a doua este exemplificată prin desene ce conțin parametrii mediului arhitectural accesibil persoanelor cu dizabilități. Însă, unele din aceste desene nu sunt numerotate și nu este specificat ce reprezintă acel desen.

Spre exemplu, CP C.01.02:2014¹⁷, exemplifică prin desenul numit *“Exemple de reconstrucție a terenurilor la intrare”*, însă la o analiză mai detaliată a desenului se observă necoresponderea acestora exemple cu parametrii obligatorii din normativ prezentați la *“Parametrii generali ai rampelor de acces”*¹⁸. Inadvertențe de genul pot fi identificate în mai multe cazuri.

Recomandare: Revizuirea documentului normativ CP C.01.02-2014 și modificarea deseneilor/schemelor astfel încât să corespundă standardelor prevăzute, cu descriere și numerotarea lor și cu trimiteri la textul normativului din prima parte a acestuia.

Concluzie

Introducerea modificărilor indicate mai sus în actele normative din domeniul construcțiilor va permite accentuarea necesității de a crea și respecta condițiile de accesibilitate conform necesităților specifice ale persoanelor cu diferite tipuri de dizabilități sau afecțiuni. Standardele vor deveni mai clare și mai ușor de înțeles pentru persoanele responsabile de crearea condițiilor de accesibilitate, mulți dintre care nu au studii arhitecturale sau tehnice. Însăși persoanele cu dizabilități și familiile acestora vor avea posibilitate să monitorizeze condițiile de accesibilitate existente și să raporteze neregulile, astfel asigurând respectarea dreptului de acces la viața socială și comunitară.

¹⁶ NCM C.01.06 – 2014, cap. 3 “Noțiuni și definiții”, pag. 6

¹⁷ CP C.01.02:2014, capitolul “Variante de replanificare a intrării în vestibul”, pag. 80

¹⁸ CP C.01.02:2014, capitolul “Variante de replanificare a intrării în vestibul”, pag. 86

Capitolul III. RECOMANDĂRI DE AJUSTARE ȘI ÎMBUNĂTĂȚIRE A NORMATIVELOR ÎN CONSTRUCȚII EXISTENTE CARE REGLEMENTEAZĂ ASIGURAREA ACCESULUI PENTRU PERSOANELE CU DIZABILITĂȚI

- Ajustarea noțiunilor și definițiilor menționate la primul capitol al raportului dat și utilizarea în cadrul normativelor în construcții a noțiunilor uniformizate, cu același înțeles juridic și tehnic, care să corespundă actelor legislative ale RM (ex. Legea nr. 60);
- Introducerea în cadrul de reglementare existent a conceptelor **“design universal”** și **„adaptare rezonabilă”** și elaborarea documentelor de reglementare care ar descrie principiile, conținutul și cerințele minime referitoare la aceste concepte;
- Textul din actele normative să fie ilustrat, acolo unde este necesar, prin desen tehnic;
- Desenul tehnic să fie însoțit de o descriere succintă, dar ușor perceptibilă;
- Elaborarea unor ghiduri practice pentru amenajarea obiectelor infrastructurii sociale, în ajutorul autorităților administrației publice locale, antreprenorilor, întreprinderilor și organizațiilor care deservește sau angajează persoane cu dizabilități;
- Elaborarea ghidurilor pentru crearea accesului la scrutinele electorale;
- Elaborarea ghidurilor pentru accesibilizarea instituțiilor de învățământ și educație preșcolară, pentru instituțiile de cultură și sport;
- Elaborarea ghidurilor privind principiile prestării serviciilor publice cu includerea accesibilității în privința procedeeelor și metodelor de prestare a serviciilor publice, și nu doar menționarea cerințelor ce țin de accesul în clădire;
- Elaborarea unui act normativ în construcții **“Măsuri și cerințe de adaptare a infrastructurii pentru asigurarea accesibilității persoanelor cu dizabilități”**, cu caracter obligatoriu de aplicare pentru clădirile și spațiile noi și, nu în ultimul rând, pentru cele deja existente;
- Completarea normativului CP D.02.11-2014 cu prevederea tuturor condițiilor obligatorii de accesibilitate la infrastructura drumurilor conform necesităților persoanelor cu mobilitate limitată și descrierea detaliată a parametrilor de adaptare și amenajare a fiecărui element stradal;
- Introducerea în cadrul normativelor a informațiilor cu caracter obligatoriu despre adaptarea și amenajarea infrastructurii conform necesităților persoanele cu dizabilități de vedere;
- Revizuirea normelor existente din legislația Republicii Moldova, și anume NCM C.01.06-2014, CP C.01.02-2014 și CP D.02.11-2014, pentru a le da un conținut exhaustiv, perceptibil și cu caracter imperativ în ceea ce privește obligațiile anumitor subiecți implicați direct sau indirect în elaborarea proiectelor și produselor, supervizare și construcție;
- Stabilirea unor mecanisme eficiente de evaluare și monitorizare a condițiilor de accesibilitate, precum și de stabilire a sancțiunilor pentru nerespectarea normativelor pentru toți subiecții implicați direct sau indirect în construcțiile de clădiri sau drumuri;
- Instituirea unui organ nou – **Inspecția de Stat pentru Asigurarea Accesibilității** sau împuternicirea **Inspecției de Stat în Construcții** pentru monitorizarea și evaluarea condițiilor de accesibilitate la infrastructura publică, cu rol de agent constatatator și aplicarea amenziilor pentru nerespectarea legislației și normativelor;
- Obligarea adaptării rezonabile a instituțiilor de menire socială deja existente prin introducerea unor etape și perioade determinate de timp;
- Stabilirea unor criterii de identificare a obiectelor de menire publică/socială, pentru a putea fi solicitate măsurile de adaptare și de asigurare a accesibilității persoanelor cu dizabilități;

- Elaborarea unui chestionar tip de determinare a utilității publice și de evaluare a accesibilității clădirilor și infrastructurii;
- Includerea în programul de instruire și examinare a specialiștilor pentru activități de proiectare în construcții și a verificatorilor de proiecte și devize, a unui curs de familiarizare cu normativele autohtone privind adaptarea și accesibilitatea pentru toate categoriile de persoane cu dizabilități. La moment aceste cursuri sunt desfășurate de Institutul de Cercetări în Construcții (INCERCOM);
- Familiarizarea obligatorie și dotarea cu normativele în domeniul dat a specialiștilor din cadrul întreprinderilor de proiectare și de construcții;
- Familiarizarea și dotarea cu normativele date a emitenților de certificate de urbanism și autorizații de construire și includerea punctelor cu privire la accesul persoanelor cu dizabilități;
- Familiarizarea și dotarea cu normativele date a specialiștilor din cadrul Inspecției de Stat în Construcție;
- Excluderea coordonării obligatorii a avizării proiectelor cu asociațiile obștești ale persoanelor cu dizabilități și direcțiilor de asistență socială, pentru că acestea nu dețin informații și cunoștințe referitor la metode și tehnologii de adaptare a spațiului pentru persoanele cu mobilitate limitată;
- Excluderea participării obligatorii a reprezentanților Asociațiilor Obștești a persoanelor cu dizabilități la recepția finală a obiectivelor noi construite sau reconstruite, inclusiv semnarea actelor de recepție;
- Acțiuni și activități de sensibilizare a opiniei publice în ceea ce privește nevoile speciale și respect pentru diversitate (pentru că accesibilitatea afectează și alte grupuri de persoane, cum ar fi: femeile gravide, mamele cu copii, persoanele vârstnice etc.);
- Implicarea autorităților în crearea și respectarea condițiilor de accesibilitate pentru asigurarea șanselor egale de participare a persoanelor cu dizabilități.